TÜRKİYE'DE SOSYAL BİLGİLER VE TARİH EĞİTİMİNDE MÜZELER VE TARİHİ MEKÂNLARDAN YARARLANMAYA YÖNELİK ARAŞTIRMALARIN İÇERİK ANALİZİ

Erkan DİNÇ*
Servet ÜZTEMUR**

Öz: Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müzeler ve tarihi mekânların kullanımına yönelik yapılan Türkiye merkezli çalışmaların içerik analizini yaparak mevcut çalışmaları amaç, tür, yayınlanma yılı, araştırma deseni, veri toplama araçları, analiz teknikleri ve çalışma grubu açısından ayrıntılı bir şekilde incelemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelinin iç içe geçmiş çoklu durum çalışması türüne göre tasarlanan araştırmada doküman analizi tekniğiyle toplamda 65 çalışmaya ulaşılmıştır. İlgili çalışmalar araştırmanın amacı çerçevesinde belirlenen kategorilere göre içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma bulguları; ilgili alanda müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik araştırmaların her geçen yıl arttığını, müzelere yönelik araştırmaların tarihi mekânlarda daha fazla olduğunu, araştırmaların daha çok tarama modeline göre tasarlandığını ve uygulamaya yönelik çalışmaların az olduğunu, göstermektedir. İncelenen çalışmalarda veri toplama araçları olarak ölçeklerin daha fazla tercih edildiği, verilerin analizinde betimsel istatistiklerin daha fazla kullanıldığı, çalışma grubu olarak en fazla ortaokul öğrencilerinin tercih edildiği ve ilkokul ve lise öğrencilerine yönelik yalnızca üç araştırma olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze ile eğitim, tarihi mekânlarla eğitim, sosyal bilgiler eğitimi, tarih eğitimi, iç içe geçmiş çoklu durum çalışması, içerik analizi.

* Doç. Dr. Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Bölümü.

** Doktora öğrencisi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi ABD.

A CONTENT ANALYSIS OF THE RESEARCH STUDIES ON THE UTILISATION OF MUSEUMS AND HISTORICAL PLACES IN SOCIAL STUDIES AND HISTORY EDUCATION IN TURKEY

Erkan DİNÇ[*]
Servet ÜZTEMUR[**]

Abstract: The current study aims to analyze the content of those studies investigating the use of museums and historical places in social studies and history education in Turkey. In order to do that those available studies have been analyzed in detail to find out their aims and objectives, forms, publication years, designs, data collection tools, study samples or study groups and data analysis techniques. Designed as an interlocked multiple qualitative case study, this paper examines 65 available studies either in the forms of master dissertations and doctoral theses or published as papers in peer reviewed journals. The content of the available documents have been analyzed in accordance with the criteria appropriate to the above stated research aims. The findings reveal that the number of research studies examining the utilization of museums and historical places in social studies and history education has been increasing gradually year by year. Besides, the number of studies on museums are more than those on historical places. The other findings point out that studies carried out on these topics mostly designed as survey studies, commonly employing questionnaires or various types of scales. Therefore, the data analysis techniques employed in these studies are mostly descriptive statistics, while study samples commonly selected amongst middle school students. It was also found out that only three of those studies were carried out with primary and upper secondary school students.

Key Words: Museum education, education in historical places, social studies education, history education, interlocked multiple case study design, content analysis

Giriş

Günümüz bilgi çağında eğitim-öğretim faaliyetleri felsefi ve pratik açıdan pek çok değişim geçirmektedir. Geleneksel öğretim yöntemlerinden vazgeçilerek öğrencilerin

[*] Assoc. Prof. Dr., Usak University Faculty of Education Social Studies and Turkish Education Department.

[**] PhD Student, Usak University Institute of Social Sciences Social Studies and Turkish Education Department.

öğrenme faaliyetinin her aşamasında aktif olarak yer aldığı uygulamalar önem kazanmıştır. Eğitimde yeni yönelimler okul kavramının içeriğini ve öğrenme yöntemlerini değiştirmektedir. Buna göre öğretmenin egemen olduğu ve öğrencilerin edilgen bir biçimde sessizce oturdukları sınıflar giderek azalmaktadır. Öğrencilerin bilgiyi kendi zihinlerinde oluşturdukları, grup halinde işbirlikçi öğrenme ve problem çözme yöntemlerinin işe koşulduğu etkinlikler çağdaş eğitim anlayışının temel mantığını oluşturmaktadır. Öğrencilerin aktif olduğu bir öğrenme sürecinde kişisel yaşantılar önemli yer tutar. Bu durum eğitim ve öğretim faaliyetlerinin okul dışına çıkması ve gerçek hayatla iç içe olması demektir. Okul dışı eğitim, yapılandırılmış öğrenme etkinliklerinin okulun dışında toplum ve doğal çevre gibi değişik ortamlarda çalışılmasını içeren çok boyutlu bir süreçtir (Çengelci, 2013a). Kültürel mirasın öğrencilere aktarılmasında sosyal bilgiler ve tarih dersleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu durumun sonucu olarak bu derslerin amaçlarına ne derecede eriştikleri sorusu gündemi her zaman meşgul etmektedir. Öğrenciler tarihi mekânlarla iç içe yaşamakta ve hemen her gün tarihi mekânların önünden geçmelerine rağmen yapılan araştırmalar (Dinç, vd., 2011; Metin, 2010; Aktın, vd., 2013) öğrencilerin tarihi mekânlar hakkında çok az şey bildiklerini ve farkındalık seviyelerinin çok düşük olduğunu göstermektedir. Tarihi olayların günümüzdeki insanların yaşam şeklini ve toplum yapısını şekillendirdiğinin bilincinde olmayan öğrenciler için sosyal bilgiler ve tarih dersleri sıkıcı görülmektedir. Bu öğrenciler sosyal bilgiler ve tarih derslerinin günlük hayatta pek fazla işlerine yaramayacağı algısına sahiptir (Alazzi ve Chiodo, 2004; Byford, 2002; Özkal, Güngör ve Çetingöz, 2004).

Sosyal bilgiler ve tarih derslerindeki tarih konularının daha anlamlı ve kalıcı olarak öğrenilmesi için müze ve tarihi mekânların okul öğrenmelerinin tamamlayıcı bir parçası haline getirilmesi gerekir. Müzeler ve tarihi mekânlar, sosyal bilgiler ve tarih derslerinin ders kitabı bağlamının sınırlılığından çıkarıp somutlaştırılmasına, öğrencilerin geçmişteki insanlarla empati kurabilmelerine ve duyumsamalar yapabilmelerine imkan sağlayabilirler (Kabapınar, 2014: 314). Klasik tarih konularının öğretiminde öğretmen genellikle öğrencilerinin daha önce hiç karşılaşmadığı ve büyük ihtimalle ileri zamanlarda da göremeyeceği konuları anlatmaktadır. Böyle bir öğretim şekli öğrenmeyi çok fazla soyutlaştırmaktadır. Müze ve tarihi mekânlarda ise öğrenciler bir araştırmacı edasıyla görerek, dokunarak ve koklayarak öğrenmekte ve bu süreçten zevk almaktadırlar. Klasik tarih öğretim yöntemleriyle işlenen bir derste zorlanan öğrenciler, müzelerde ve tarihi mekânlarda aktif katılım sağlayarak daha etkili öğrenmektedir. Tarihi canlandırmalara katılarak ve farklı meslekleri oynayarak gizli yeteneklerini ortaya koyarlar (Seidel ve Hudson, 1999). Kelimelerin veremeyeceği heyecan ve güdülenmeyi müze ve tarihi mekânlar sağlamaktadır. Geçmişin somut mirası olan tarihi mekânlar öğrencilerde tarih bilincinin oluşmasında çok önemlidir (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Çağdaş eğitim anlayışlarının şekillendirdiği yeni sosyal bilgiler eğitiminde; siyasi tarih konularının kronolojik bir sırayla tek taraflı aktarımı ve ezberlenmesinden ziyade tarihsel empati, anlama ve düşünme becerilerinin geliştirilmesine

yönelik çalışmalar önem kazanmıştır (Yılmaz ve Şeker, 2011). Müze ve tarihi mekânlar, sosyal bilgiler derslerindeki tarih konularının öğretimi için önemli bir kaynak oluşturur. Öğrenci tarih kitabındaki soyut olgulardan daha fazla şeylerin olduğunu müzelerde görür. Çünkü sınıftakinin aksine müze ve tarihi mekândaki öğrenme büyük ölçüde görseldir (Epik, 2004). Toplumun maddi ve manevi kültürel birikiminin, geçmişin kültürel mirasından geleceğe uzanan değişim ve süreklilikten oluştuğu, öğrencilere aktarılmalıdır. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde tarih konularının öğretiminde müze ve tarihi mekânlar kolaylıkla kullanılabilir; çünkü bir tarihsel alana giren öğrenci öncelikle mekân-insan ilişkisini çözmeye başlamakta, daha sonra tarihsel alan ve insan arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışırken aslında daha önce o yerde yaşayan insanlarla empati kurabilmekte, bu süreçte içinde yaşadığı toplumu daha yakından tanıma fırsatı bulmakta ve kendini yaşadığı çevrenin içinde hissedebilmektedir (Çulha-Özbaş, 2015a).

Müze ve tarihi mekânlarda öğretim, öğrencileri adeta küçük bir tarihçiye dönüştürür; çünkü öğrenciler gerçek maddi kaynakları, nesneleri, tarihi fotoğraf ve haritaları ve diğer dokümanları kullanarak yaşadıkları toplumun tarihini araştırırlar (Yeşilbursa, 2008a). Öğrenciler geçmişe yönelik bilgiler toplayarak detayları öğrenirler ve bu sayede ulaştıkları kaynakları kanıta çevirme becerisini kazanabilirler. Kanıt temelli öğrenme süreci sonunda öğrenciler yeni şeyler keşfetmenin hazzını yaşarken aynı zamanda kendi sonuçlarını elde edip yorumlama şansını bulurlar (Doğan, 2007; Husbands, 1992). Müzede ve tarihi mekân ziyaretlerinin en iyi yanı; öğrencilerin tarihi kaynaklara doğrudan ulaşarak akademik tarihçilerin kaynakları kanıta dönüştürmede yaptıkları gibi kendi kararlarını vermelerini sağlamasıdır. Bu süreçte öğrenciler tarihin birincil belgeleriyle yüzleşerek tarih yazanların gerçek cümlelerine ulaşırlar (Horton, 2000). Birinci elden kaynaklarla çalışmak öğrencilerin içsel motivasyonunu, öz saygılarını ve derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir (Doğan ve Dinç, 2007). Müze ve tarihi mekânlarda gerçek nesnelere dayalı öğretim etkinlikleri sayesinde öğrenciler, geçmiş yaşantıları öğrenerek günümüzle mukayese eder. Aynı zamanda öğrendikleri bilgileri gelecekle bağlantılar kurmak için kullanır. Bu durumun bir sonucu olarak öğrencilerde tarihi bilinç gelişmekle birlikte aynı zamanda öğrencilerin tarihin güncel hayattaki etkisini net bir şekilde görmeleri sağlanır (Akmehmet, 2008). Amerikan Sosyal Bilgiler Eğitimi Komitesi, öğretmenlere içinde yaşadıkları toplumla birlikte çalışma fırsatı verme ve öğrencileri topluma aktif katılım için yüreklendirme gibi özelliklerinden dolayı tarihsel mekânların eğitim ortamında kullanılmasını önermektedir (Çulha-Özbaş, 2015a).

Müze ve tarihi mekânlar geleneksel tarih öğretimiyle öğrencilere kazandırılması zor olan pek çok beceri, değer ve tutumu kazandırabilir (Demircioğlu, 2015). Müze nesneleri; öğrencilerin ilgisini kısa zamanda çekme özellikleri, soyut olan tarihi somutlaştırmaları, öğrencilerde merak duygusunu, yaratıcılığı ve eleştirel düşünmeyi harekete geçirmesi, öğrenciyi tarih disiplininin mutfağına çekmesi, empatiyi mümkün

kılarak öğrencilerin geçmişle ilgili kendi hikâyelerini oluşturmalarına fırsat vermesi, her yaş grubundan öğrencinin kolaylıkla üzerine bir şey söyleyip düşünebileceği ve disiplinler arası bağlantıların kurulmasını olanaklı kılan kaynaklar olma özellikleriyle sosyal bilgiler derslerindeki tarih konuları için zengin öğrenme ortamları sağlayan ve bununla birlikte öğrencilerin gözlem, analiz ve değerlendirme becerilerini geliştiren önemli kaynaklardır (Çulha-Özbaş, 2015b: 124). Tarihi mekânlarla öğretim; ders kitaplarındaki kavram ve olguları açıklamak amacıyla tarihi mekânlardan bilgi elde etmek değildir. Tam tersine öğrenciler tarihi mekânlara dair edindikleri bilgileri; araştırma, uygulama ve açıklama yoluyla kendi oluşturdukları kavramlara ulaşma ve duyuşsal alana yönelik farkındalık oluşturma sürecinde kullanırlar. Tarihi mekânlarla öğretim, öğrencinin geçmiş ve gelecek arasında empatik bağlantı kurmasına yardım eder. Aynı zamanda edinilen bilgileri sosyal bilgilerdeki ilgili konularla birleştirmenin etkili bir yoludur. Tarihi mekânlar ders kitaplarındaki bilgileri tamamlayarak sosyal bilgiler derslerini sıkıcılıktan kurtarır (Hunter ve Shull, 1992'den akt. Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Okul kitapları tarihin entelektüel kavrayışını sağlarken, müze ve tarihi mekânlar geçmişin kültürlerine ve insanlarına karşı daha fazla duygusal bağ yaratabilir. Müze ve tarihi mekânların asıl gücü, tarihi daha dokunulabilir ve canlı hale getirmesidir (Seidel ve Hudson, 1999). John Fairley (1977'den akt. Ilgaz ve Örten, 2015) ders kitapları ve müzelerin öğrencilerin öğrenmesine katkı sağlayacağını ve bu kaynakların birbirine alternatif olmaktan çok, birbirini tamamlayıcı kaynaklar olarak kullanması gerektiğini belirtmiştir.

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'de sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müzeler ve tarihi mekânlardan yararlanmayı konu edinen çalışmaları inceleyerek bunları amaç, tür, yayınlanma yılı, araştırma deseni, veri toplama araçları, analiz teknikleri ve çalışma grubu açısından ayrıntılı bir şekilde analiz etmektir. Araştırmada bu derslerdeki müze ve tarihi mekânlarla eğitim konusundaki mevcut eğilimler ortaya konularak konunun derinliği ve yaygınlığı hakkında bilgi vermek ve bu alanda araştırma yapmak isteyenler için fikir oluşturmak amaçlanmıştır. Bir konuda bilimsel araştırma yapmaya başlamadan önce ilgili literatürdeki mevcut araştırmalar taranarak o alandaki eksiklikler ve ihtiyaçlar belirlenir. Araştırma; ülkemizde sosyal bilgiler ve tarih derslerindeki müze ve tarihi mekânlarla eğitimin geçmişten bugüne geldiği aşamayı ortaya koyması açısından önemli görülmektedir.

Yöntem

Bu kısımda araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müze ve tarihi mekânlardan yararlanmaya yönelik araştırmaların belirlenip amaç, tür, yıl, araştırma deseni, veri toplama araçları, çalışma grubu ve analiz teknikleri açısından derinlemesine incelenerek yorumlanma-

sının hedeflendiği bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelinin iç içe geçmiş çoklu durum çalışması türüne göre tasarlanmıştır. İç içe geçmiş çoklu durum çalışması deseninde, incelenen ya da çalışmaya katılan her bir durum, kendi içinde değişik alt tabakalara ayrılarak incelenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 328).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Doküman analizinin temel amacı, araştırılması amaçlanan olay veya olgulara ilişkin yazılı bilgi içeren kaynakların ayrıntılı şekilde çözümlenmesidir. Doküman analizi; gözlem ve mülakatın mümkün olmadığı hallerde ya da araştırmanın geçerliğini artırmak amacıyla kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217). Araştırmanın kapsamını sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müze ve tarihi mekânlardan yararlanmayla ilgili Türkiye merkezli yapılan lisansüstü tezler ve makalelerin içerik analizi oluşturmaktadır. Bu kapsam dâhilinde EBSCO, ERIC, Google Akademik, ULAKBİM ve YÖK Ulusal Tez Merkezi; "müze", "müze ile eğitim", "müze eğitimi", "müzede öğrenme", "tarihi mekân", "tarihi yer", "tarihi mekânlarla eğitim", "tarihi mekânlarda öğrenme", "sosyal bilgiler ve müze" ve "tarih eğitimi ve müze" anahtar kelimeleriyle taranarak 65 çalışmaya ulaşılmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezinde tam metinlerine ulaşılamayan tezlerin özet kısımlarından faydalanılmıştır. Veri toplama süreci 2017 yılının Mart ayında başlayıp aynı yılın Mart ayının son haftasına kadar devam etmiştir.

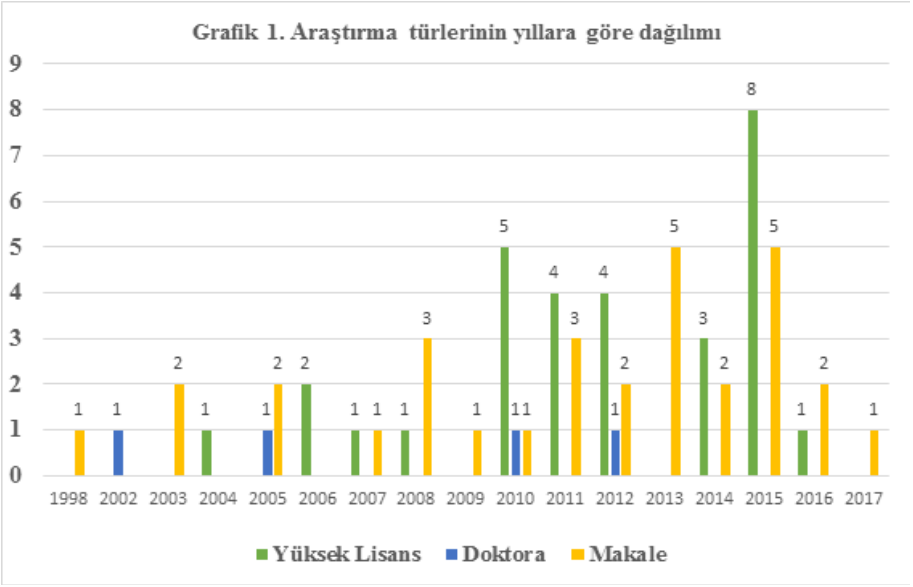
Verilerin Çözümlenmesi

Araştırma kapsamına dâhil edilen çalışmalar içerik analizine tabi tutulmuş ve amaç, tür, yıl, araştırma deseni, veri toplama araçları, çalışma grubu ve analiz tekniklerine göre kodlanarak kategorilere ayrılmıştır. İçerik analizi, bulguların düzenlenerek sınıflandırılması ve karşılaştırılarak kuramsal sonuçlara ulaşılması aşamalarını içeren bir nitel veri analizi yöntemidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). İçerik analizindeki temel amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve kategoriler çerçevesinde bir araya getirerek bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

Bulgular ve Yorumlar

Veri toplama sürecinde ulaşılan 65 çalışma (EK 1), araştırmanın amacı doğrultusunda çeşitli kıstaslara göre analiz edilmiştir. Bu bölümde analiz sonuçları doğrultusunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

Araştırma kapsamında yer alan çalışma türlerinin yıllara göre dağılımı Grafik 1'de gösterilmiştir.

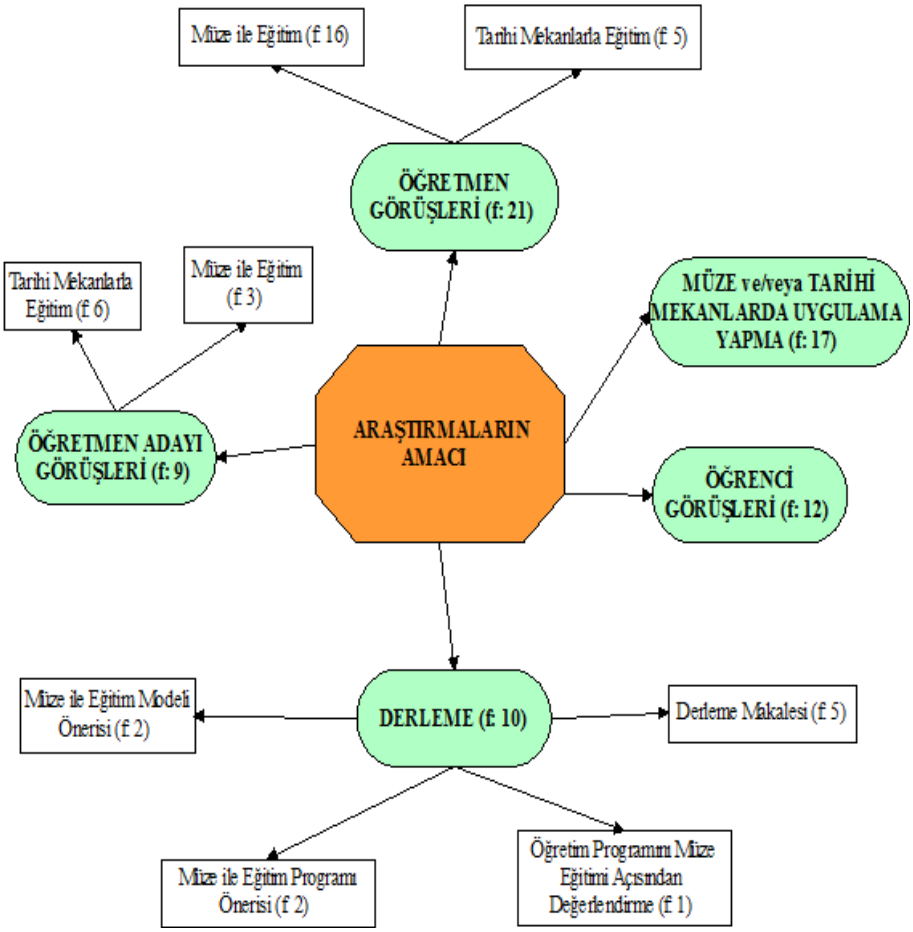

Grafik 1 incelendiğinde sosyal bilgiler ve tarih eğitimindeki müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik araştırmaların % 47,69'unun makale, % 46,15'inin yüksek lisans tezi ve % 7'69'unun doktora tezi olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezleri ve makalelerin birbirine yakın olduğu görülmekle birlikte doktora tezlerinin sayısının azlığı dikkati çekmektedir. İlk çalışmanın yapıldığı 1998 yılından günümüze doğru gelindikçe çalışma sayılarının arttığı gözlenmekle birlikte en fazla çalışma sayısı 2015 yılına aittir. Bir sonraki yılda çalışma sayısının düştüğü gözlenmiştir. Bu durum, çalışma sayılarının belli bir düzende dağılmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamında yer alan çalışmalar amaçlarına göre çözümlenmiş ve Diyagram 1'deki kategorilere ulaşılmıştır.

Diyagram 1 incelendiğinde müze ve tarihi mekân kullanımında "görüş belirleme" çalışmalarının çok fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik görüşlerinin alındığı çalışmaların en fazla olduğu göze çarpmaktadır. Öğretmenlerin müze ve tarihi mekân ziyaretlerinin başından sonuna kadar bütün aşamalarında aktif rol almaları ve müze eğitimi sürecinde olup bitenler hakkında doğru ve eksiksiz bilgiler vermeleri nedeniyle çalışma grubu olarak daha fazla tercih edilmeleri gayet doğaldır. Okul dışı öğretim sürecini birçok değişken etkilemekle birlikte bunların içerisinde en önemlisi öğretmendir. Her şeyden ve herkesten önce öğretmenin müze ve/veya tarihi mekân ziyaretlerini istemesi gerekir. Öğrencilerini müze ve tarihi mekânlara götürerek dersi buralarda işlemek isteyen öğretmenler bir şekilde sorunların üstesinden gelmeyi başarmışlardır.

Diyagram 1. İlgili çalışmaların amaçlarına göre dağılımı

Müze ve/veya tarihi mekânlarda uygulama yapıp etkisini ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların toplam çalışmalara oranla az olduğu görülmektedir. Uygulamaya yönelik araştırmaların fazla olması hem öğretmenlere fikir verip örnek olması bakımından hem de ilgili literatürün geleceği açısından önemlidir. Ülkemizdeki müze ve tarihi mekân ziyaretleri, tek sıra halinde bir baştan girip diğer baştan çıkma şeklinde yapıldığı ve sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin müzelerde ve tarihi mekânlarda nasıl ders işlemeleri gerektiği konusunda çok fazla bilgi sahibi olmadıkları göz önüne alındığında uygulamaya ve müze eğitim programı geliştirmeye yönelik çalışmaların çok daha fazla olması gerekmektedir. Derleme çalışmaları içerisinde müze eğitimi programı önerisi ile müze eğitimi modeli önerisine yönelik çalışmalar dikkati çekmek-

tedir. Öneriye yönelik çalışmaların bizzat uygulanarak sonuçlarının ortaya koyulması; müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler ve tarih eğitimindeki önemini arttıracağı öngörülmektedir.

Araştırma kapsamında yer alan çalışmaların; uygulama şekli, araştırma konusu, araştırma deseni, veri toplama araçları, analiz teknikleri ve çalışma grubuna göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde ilgili araştırmalar içerisinde teorik çalışmalar çok fazla yer tutarken uygulamaya yönelik çalışmaların azlığı göze çarpmaktadır. Uygulamalı çalışmadan kastedilen, ilgili araştırmadaki çalışma grubuyla müze ve/veya tarihi mekân ziyaretleri yapıp burada araştırmanın amacı çerçevesinde etkinlikler ve uygulamalar yapmaktır. Teorik çalışmalardan kastedilen ise müze ve/veya tarihi mekân ziyaretlerinin yapılmadığı gibi durum tespitine yönelik tarama çalışmaları, derlemeler ve görüşmeler aracılığı ile çalışma grubunun görüşlerini ortaya koymaya çalışan araştırmalardır. Uygulamalı çalışmaların tamamı yüksek lisans ve doktora tezlerinden, teorik çalışmalar ise makalelerden oluşmaktadır. Sosyal bilgiler ve tarih eğitimindeki müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik yapılan çalışmalardaki genel eğilim, var olan durumu ortaya koymaya yönelik teorik çalışmalar yönündedir.

Tercih edilen araştırma konusuna göre Tablo 1 incelendiğinde müze ile eğitimin daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Tarihi mekânların ve her ikisinin tercih edildiği araştırmalar birbirine çok yakın seviyededir. Kavram ve tanım olarak aynı anlamlara gelmeseler bile özellikle sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müzeler ve tarihi mekânları birbirinden kesin çizgilerle ayırmak çok güçtür. Her ikisi de tarihin somut mirasını kapsar ve bu mirasın yeni nesillere aktarılmasını hedeflerler. Tarihi yapıların müze olarak kullanılması ülkemizde yaygın bir anlayıştır. Ayrıca sadece tek bir müzenin bulunduğu ve bu müzenin koleksiyonlarının geçen yıllara rağmen hep aynı kaldığı küçük şehirlerimizde tarihi mekânlar müzelerle birlikte çalışma sahası olarak kullanılabilir. Bu sayede özellikle maddi imkânları kısıtlı okullar için büyükşehirlere müze ziyaretleri sorununun da önüne geçilebilir.

Tablo 1. Çalışma kapsamındaki araştırmaların özelliklerini bazı temel ölçütlere göre dağılımı

Değişken	**Kategori**	**N**	**%**
Uygulama Şekli	Teorik	48	73,84
	Uygulamalı	17	26,15
	Toplam	**65**	**100**
Araştırmanın Konusu	Müze	31	47,69
	Tarihi mekân	19	29,23
	Müze ve tarihi mekân	15	23,07
	Toplam	**65**	**100**

Araştırmanın Deseni	Tarama	26	40
	Nitel	18	27,69
	Derleme	10	15,38
	Deneysel	7	10,77
	Karma	4	6,15
	Toplam	**65**	**100**
Veri Toplama Araçları	Ölçek	34	52,3
	Görüşme	14	21,53
	Doküman analizi	10	15,38
	Görüşme ve gözlem	2	3,09
	Ölçek ve doküman analizi	1	1,53
	Ölçek ve görüşme	1	1,53
	Ölçek ve gözlem	1	1,53
	Ölçek, görüşme ve gözlem	1	1,53
	Gözlem, görüşme ve doküman analizi	1	1,53
	Toplam	**65**	**100**
Verilerin Çözümlenmesi	Betimsel istatistikler	34	52,30
	İçerik analizi	17	26,15
	Doküman analizi	10	15,38
	Betimsel istatistikler ve içerik analizi	4	6,15
	Toplam	**65**	**100**
Çalışma Grubu	Ortaokul	20	30,76
	Öğretmen	15	23,07
	Öğretmen adayı	12	18,46
	Derleme	10	15,38
	Öğretmen ve öğrenci	5	7,69
	Lise	2	3,07
	İlkokul	1	1,53
	Toplam	**65**	**100**

Tercih edilen araştırma desenlerine göre Tablo 1 incelendiğinde tarama modelinin fazla olduğu dikkati çekmektedir. Var olan durumu ortaya koymaya çalışan tarama modellerinin yerini uygulamaya yönelik saha çalışmalarına bırakması, müze ve tarihi mekânların kullanımına yönelik pratikte ortaya çıkan sorunların ne olduğu ve bu sorunların çözümünde ne gibi yollar izleneceği konusunda bilgi vermesi bakımından önemlidir. Müze ve tarihi mekânlarla ilgili yapılan uygulamalı araştırmalarda karma

yöntemlerin kullanılması, zengin veri kaynağı olmasının yanı sıra aynı zamanda araştırmanın geçerliği ve güvenirliğini artırması bakımından önemlidir. Müze ve tarihi mekânlarla yapılan eğitimde duyuşsal alana daha fazla ağırlık verilmesi, nitel ve karma yöntemlerin daha fazla kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Tercih edilen veri toplama araçlarına göre Tablo 1 incelendiğinde nicel ölçek kullanımının % 50'den fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, tarama modelindeki araştırmaların fazla olmasıyla açıklanabilir. Müze ile eğitimin amaçlarının çoğu; ilgiler, değerler, tutumlar, bakış açıları ve bilinç geliştirmeye yönelik duyuşsal ve sosyal özellikteki amaçlardır. Müze ortamında hatırlama oranı ve katılım düzeyinin yüksek olduğu öğrenme yaşantılarının gerçekleşmesi ve müzede aktif öğrenme olabilmesi için öğrencilere; gözlem yapma, gözledikleri ve yaptıklarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini anlatma, gözlem ve uygulamalarını arkadaşlarıyla paylaşarak uygulama yapma imkânı sağlanmalıdır (Paykoç, 2014). Duke'e (2010'dan akt. Onur, 2012) göre müze ve tarihi mekânlarla eğitiminin amacı, ders vermek değil dikkatle tasarlanmış öğrenme yaşantıları oluşturmaktır. Estetik yaşantıların gelişim için özel bir değeri vardır. Bunlar formal eğitimin doğru-yanlış ölçütlerinin dışındadır ve bu yaşantıların değerini nicelleyip sayıya vurmak güçtür. Bu nedenle müze ve tarihi mekânlardaki öğrenme yaşantılarının yalnızca kapalı uçlu ölçme araçlarıyla ölçülüp değerlendirilmesi sağlıklı sonuçlar vermeyebilir. Hiçbir ölçme ve veri toplama aracının tek başına tam anlamıyla yeterli olamayacağından hareketle özellikle uygulamalı araştırmalarda veri toplama aşamasında veri üçgenlemesi tekniğinin kullanılması önem arz etmektedir. Üçgenleme iki veya daha fazla veri toplama yönteminin (örneğin, görüşmeler ve gözlemler) veya iki ya da daha fazla veri kaynağının (örneğin, farklı grup üyeleriyle bireysel görüşmeler) çıktılarının mukayese edilmesidir. Bu şekilde yöntemlerden birinin zayıf yönleri diğer yöntemin güçlü yönleriyle telafi edilebilir (Başkale, 2016). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında veri üçgenleme tekniğinin % 10,76'lık oranla çok az bir kısmında uygulandığı görülmektedir.

Tercih edilen veri çözümleme tekniklerine göre Tablo 1 incelendiğinde ilgili araştırmaların yarıdan fazlasında betimsel istatistikler kullanıldığı görülmektedir. Bu durum yukarıda daha önce açıklanan tarama modeline yönelik yapılan araştırmaların fazla olmasından kaynaklıdır. Nitel araştırmalarda genellikle içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Derleme çalışmalarında doküman analizi yapıldığı görülmektedir. Karma araştırma yöntemlerinin azlığı veri çözümleme tekniklerinde kendini göstermektedir.

Tablo 1 incelendiğinde çalışma grubu olarak lise ve ilkokul öğrencilerinin seçildiği çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Tarih eğitiminin liselerde verildiği düşünüldüğünde, lise öğrencilerine yönelik çalışmaların azlığı bu alandaki eksikliğin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. İlkokul seviyesindeki sosyal bilgiler derslerinde müze ve tarihi mekânlara yönelik sadece bir çalışmaya ulaşılmıştır. Hâlbuki müze ve tarihi mekânlarda gerçekleştirilen etkinlikler tarihi kavramların daha kolay öğrenilmesini

sağlar. Nesneler ve gerçek kalıntılarla çalışıp deneyim kazanma sonucunda tarihi kavram ve konuların somutlaştırılması ve daha iyi anlaşılması sağlanır. Özellikle somut işlemler dönemindeki ilkokul çocuklarına somut nesnelerle çalışma fırsatı verilmesi, algılar ve kavramlar arasındaki bütünleşmeyi sağlayabilir. (Kyvig vd. 2000'den akt. Akmehmet, 2008). İngiltere'de tarih öğretimi konusunda yapılan kapsamlı bir çalışmada, yedi yaş ve üstü çocukların nesnelerin kullanımı vasıtasıyla çağ ve kronoloji kavramlarını algılamaya başlayabileceklerini göstermiştir (Durbin, 1992'den akt. Akmehmet, 2008). Özellikle ilköğretim birinci kademe öğrencileri için tarih öğretiminde tarihi somutlaştırma, somut nesnelerle çalışmanın gerekliliği vurgulanmaktadır (Morris vd., 1992'den akt. Akmehmet, 2008). Çalışma grubu olarak ortaokul öğrencileri ve öğretmenlerin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında 2008 yılında getirilen müze ile eğitim ilişkilendirmeleri göz önüne alındığında ortaokul öğrencilerine ve öğretmenlerine yönelik yapılan çalışmaların % 50 civarlarında olması gayet doğal bir sonuç olarak yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müze ve tarihi mekânlardan yararlanmaya yönelik yapılan Türkiye merkezli çalışmalar; EBSCO, ERIC, Google Akademik, ULAKBİM ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanları taranarak amaç, tür, yayın yılı, araştırma deseni, veri toplama araçları, çalışma grubu ve analiz tekniklerine göre sınıflandırılarak incelenmiştir. Araştırma sonuçları sosyal bilgiler ve tarih eğitimi alanında her geçen yıl müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik çalışmaların arttığını göstermektedir. Bu durum sosyal bilgiler ve tarih derslerinde müze ve tarihi mekân kullanımına yönelik bilinç düzeyinin artması şeklinde yorumlanabilir. Sosyal bilgiler ve tarih derslerindeki tarih konularının öğretiminde müze ve tarihi mekânların önemli olmasının en temel nedeni tarihin vücuda bürünen somut kalıntılarını bünyelerinde barındırmalarıdır (Akmehmet, 2008). Yapısı itibariyle tarih konuları sözeldir ve unutmaya çok müsaittir. Bu nedenle tarih konuları olabildiğince görselleştirilerek yaşantılara dayalı biçimde işlenmesi gerekmektedir. Müzeler ve tarihi mekânlar tarihin aradığı şeyleri, yani tarihin nesnelerini barındırır. Bu bakımdan bu yerler tarihin deposu ve hatta hazinesidir. Tarihi canlandırarak daha dokunulabilir hale getirirler. Bir başka ifadeyle müzelerde ve tarihi mekânlarda tarihin ayak izleri görülür (Epik, 2004).

İncelenen araştırmaların amaçlarına bakıldığında öğretmen, öğrenci ve öğretmen adaylarının müze ve/veya tarihi mekân kullanımına yönelik görüşlerinin alındığı çalışmaların fazlalığı göze çarpmaktadır. Ülkemizde müze ve tarihi mekân ziyaretleri pek çok nedenden dolayı kolay değildir. Programlı ve planlı olmayı gerektirir. Bu nedenle müze ziyaretlerini yapanların (öğretmen, öğrenci, öğretmen adayı) süreç esnasında yaşadıkları tecrübelerin bilinmesi ve bunun araştırmacılar tarafından ortaya konulması önemlidir. Bununla birlikte asıl önemli olan uygulamalı çalışmalarla var olan sorunlara ve aksaklıklara yönelik çözüm önerileri sunmak olmalıdır. Ülkemizde maalesef uygulamalı çalışmalar çok azdır (Çerkez, 2011; Çulha, 2006; Epik, 2004; Filiz,

2010; Nişancı, 2010; Turgut, 2015). İlgili çalışmaların yarıdan fazlasının görüş almaya yönelik olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Müze ve tarihi mekânların sosyal bilgiler eğitiminde kullanımına yönelik uygulamalı çalışmalar öğretmenlere örnek olması açısından önemlidir.

Araştırma konusu bakımından ilgili çalışmalarda müzelerin tarihi mekânlara göre daha fazla tercih edildiği görülmüştür. Ülkemiz tarihi mekânlar bakımından çok zengin bir yapıya sahiptir. Tarihi mekânlar tarihin bizzat yaşandığı yerlerdir. Bu nedenle tarih derslerinin bizzat olayın yaşandığı yerlerde işlenmesinin gerekliliği üzerinde tartışmaya bile gerek yoktur. Ayrıca ülkemiz eğitim sisteminin genel sorunlarından birisi olan okul gezilerinde derslerin boşa gittiği ve dersin en iyi sınıfta işleneceği algısının kırılması açısından tarihi mekânların ve müzelerin kullanıma yönelik çalışmaların daha fazla yapılması gerekmektedir. Bu sayede müzelerin ve tarihi mekânların sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde sadece bir gezi ve okuldan dışarı çıkma aracı olarak değil akademik başarı ve milli şuuru geliştirme açısından da önemli oldukları bütün paydaşlarca daha iyi anlaşılacaktır.

Müze ve tarihi mekânlara yönelik yapılan ilgili çalışmalarda pozitivist paradigmanın baskın olduğu görülmüştür. Bu durum kendini araştırma deseni, veri toplama araçları ve veri analizi tekniklerinde göstermiştir. Müze ve tarihi mekân öğrenmeleri; gerçek nesnelere dayalı, serbest seçimli, informal ve hayat boyu sürmesi nedeniyle okul öğrenmelerinden ayrılmaktadır (Ambrose ve Paine, 2006; Hooper-Greenhill, 2007; Oruç ve Altın, 2008). Formal eğitim dışarıdan koyulmuş standartlarla yönelti-lirken bu durumun aksine müzelerin ulusal bir müfredat programı yoktur. Her müze özel bir konuya yönelir ve resmi bir değerlendirme sistemi bulunmaz. Müze öğrenmelerinin bir takvimi de yoktur. Müzede öğrenme formal öğrenme durumlarına göre daha açık uçlu, daha kişisel yönelimli, daha öngörülmez ve daha esnektir (Hooper-Greenhill, 2007). Duyuları temel alan ve yaşantıya dayanan müze öğrenmeleri gerçek nesnelere dayalı bir öğrenmedir. Bu bakımdan öğrencilere kuru ve soyut bilgilerin tek taraflı iletilmesinden ziyade; nesnelerin yakından gözlemlenip onlara dokunulmasına, estetik duyarlılığa, eleştirel düşünmeye ve hayal gücüne imkân sağlamalıdır (Ambrose ve Paine, 2006; Hooper-Greenhill, 2007; Karadeniz ve Okvuran, 2014). Öğrencilerin müze ve tarihi mekân yaşantıları ve öğrenmelerini pozitivist paradigmanın öngördüğü standartlaştırılmış kapalı uçlu ölçekler aracılığıyla ölçüp değerlendirmek çok anlamlı sonuçlar vermeyecektir; çünkü müze ve tarihi mekânlardaki nesnelerden kişisel ve yoruma dayalı öğrenmeler ortaya çıkmaktadır. Veri toplama araçlarında veri üçgenleme tekniğinin % 10'luk bir kısımda kullanıldığı görülmüştür. Birden fazla yöntemin bir arada kullanılması daha doğru sonuçların çıkmasını sağlayabilir. İlgili çalışmalara bakıldığında karma yöntemlerin çok az olduğu görülmüştür.

İlgili çalışmalarda hedeflenen çalışma grupları içerisinde ilkokul ve lise öğrencilerinin yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Lise tarih derslerinin müze ve tarihi mekânlarda daha anlamlı bir şekilde işleneceği gerçeğine rağmen böyle bir sonucun

çıkması şaşırtıcıdır. Müze ve tarihi mekânların kullanıldığı derslerin başında gelen sosyal bilgiler derslerinde özellikle ilkokul seviyesinde sadece bir çalışmanın yapılması alandaki eksikliği gözler önüne sermektedir. Somut işlemler dönemindeki ilkokul öğrencilerinin görerek, dokunarak, çizerek vb. yaşantılara dayalı öğrenmelerinin bir sonucu olarak müzelerin ve tarihi mekânların tarihi konuların öğretilmesinde kullanılması ve bu görüşün ampirik çalışmalarla kanıtlanması gerekmektedir.

Kaynakça

AVCI AKÇALI, Aslı. (2015). Kuram ve Uygulamada Sınıf Dışı Tarih Öğretimi Algısı: Öğretmen ve Aday Öğretmen Görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, *40*(181).

TEZCAN AKMEHMET, Kadriye. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde arkeoloji müzelerinin nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle kullanılması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TEZCAN AKMEHMET, Kadriye. (2008). Müzelerin tarih öğretiminde nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle kullanılması ve ilköğretim sosyal bilgiler öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, *180* (4), 50-67.

AKTIN, Kibar, KARAKUŞ, Hilal ve SAĞLAM, H**ürü**. (2013). Interest and awareness levels of the teacher candidates from Sinop Unıversıty about the historical and cultural monuments in Sinop. *International Journal of Social Science.* 6(7) 37-59, Doi : http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1860 01/04/2017 tarihinde erişildi.

AKSAKAL, Sona. (2015). Tarihi mekân kullanımıyla ilgili tarih öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi: Trabzon örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

ALAZZI, Khaed & CHIODO, John. (2004). Students' perceptions of social studies: A study of middle school and high school students in Jordan. *International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity*, 6(1).

ALKIŞ, Seçil ve OĞUZOĞLU, Yusuf. (2005a). ***İlköğretim öğrencilerinin tarihi çevre bilgisinin değerlendirilmesi.*** *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *18*(1), 23–46.

ALKIŞ, Seçil ve OĞUZOĞLU, Yusuf. (2005b). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini arttıran etkenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, VIII*, *2*, 347–361.

AMBROSE, Timothy., & PAINE, Crispin. (2006). *Museum Basics*. (Second Edition). London: Routledge.

ARIKAN, İrfan. (2012). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi (Adıyaman Örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

ATA, Bahri. (2002). Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri. *Yayınlanmamış doktora tezi.* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.

SELANİK AY, Tuğba ve Fidan, Kurtdede, Nuray. (2014). Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Müzelerden Yararlanmaya İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *13(48).*

AYKAÇ, Murtaza. (2008). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramanın ***yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi.*** *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

BAŞKALE, Hatice. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, *9* (1), 23-28.

BAYKAN, Z. Özlem. (2007). 2005 ve 2006 ilköğretim programlarının "müze eğitimi" açısından değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

BOZDOĞAN, Kerem ve SÜNBÜL, Ali, Murat. (2016). Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin müze kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 107–127.

MAZMAN BUDAK, Fatma. (2012). Sosyal bilgiler dersinde (7.sınıf) doğal ve kültürel varlıklar aracılığıyla estetik değer eğitimi (Tokat örneği). *Yayınlanmamış doktora tezi.* Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

BYFORD, Jeffrey, Murray. (2002). *A phenomenological study of middle school and high school students' perceptions of social studies*. Unpublished Doctoral dissertation. The Unıversıty Of Oklahoma, Oklahoma. (UMI No. 3062575).

COHEN, Louis, MANİON, Lawrence, & MORRİSON, Keith. (2007). Research methods in education (6th ed.). New York: Routledge.

COŞKUN, Dicle. (2014). Sosyal bilgiler dersi kapsamında yapılan müze gezilerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Amasya ve Diyarbakır illeri örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

ÇALIŞKAN, H***üseyin*** ve ***ÇERKEZ***, Sebahat. (2012). Sosyal bilgiler derslerindeki müzeyle eğitim uygulamalarının öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences, 4*(1), 162-173.

ÇENGELCİ, Tuğba. (2013a). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *13* (3), 1823-1841.

ÇENGELCİ, Tuğba. (2013b). Sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43).

ÇEPNİ, Osman ve AYDIN, Fatih. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 9(39), 317–317. https://doi.org/10.9761/JASSS3061

ÇERKEZ, Sebahat. (2011). Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimine dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına etkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

ÇETİN, Murat. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitiminde müze ortamının kullanılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.* Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

ÇETİN, Turhan, KUŞ, Zafer. ve KARATEKİN, Kadir. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 2, 158-180

ÇULHA-ÖZBAŞ, Banu. (2015a). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde tarihi alanlar. (edt. Şimşek, A. ve Kaymakçı, S.). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

ÇULHA-ÖZBAŞ, Banu. (2015b). Tarih öğretiminde gerçek nesnelerin kullanımı. (edt. Demircioğlu, İ. H. ve Turan, İ.). *Tarih **öğretiminde öğretim** teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.

DEMİR, Abdulkerim. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programında müze eğitimiyle ilişkilendirilen kazanımların gerçekleştirilmesine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaklaşımları (Tokat ili örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

DEMİR, Mehmet, Kaan. (2007). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde gözlem gezisi yöntemini uygulama durumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *5*(2), 323–343.

DEMİRC**İOĞLU**, İsmail, Hakkı. (2015). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar: Tarih bölümü özel öğretim yöntemleri*. (Beşinci Basım). Anı Yayıncılık.

ÇIĞIR DİKYOL, Derya. **İnce, E**lif. ve Usta, Seda. (2011). **Öğretmen adaylarının tarihi mekânlara ve eserlere ilişkin görüşlerinin incelenmesi.** *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (57-68).

DİNÇ, Erkan, ERDİL, Mehmet. ve KEÇE, Murat. (2011). Uşak üniversitesi öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4/2, 267-285

DOĞAN, Yasin. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanımı. *Yayınlanmamış Doktora Tezi,* Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DOĞAN, Yasin. ve DİNÇ, Erkan. (2007). Birinci elden tarih kaynaklarının sosyal bilgiler ve tarih derslerinde internet üzerinden kullanımı: ABD ve İngiltere'den uygulama örnekleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *11*(2), 195-220.

EGÜZ, Şule. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

EGÜZ, Şule. ve KESTEN, Alper. (2012). Sosyal Bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. ***İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi***, *13*(1).

EKELİK, Hamdi Göker. (2010). Sosyal bilgiler derslerinde müze faaliyetlerinin programlanması (Konya müzeleri örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

EKMEKCİ, Selma. (2015). Tarih öğretmenlerinin müze ziyaretleri hakkındaki görüşleri: Trabzon örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon

EPİK, Cengiz. (2004). Müzelerin lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırda tutma becerileri üzerindeki etkileri. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

FİLİZ, Nilüfer. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

GÖKKAYA, A. K**ürşa**t. ve YEŞİLBURSA, Cemil. Cahit. (2009). Sosyal bilgiler **öğretiminde** tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *7*(2), 483-506.

GÜLEÇ, Selma. ve ALKIŞ, Seçil. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(1), 63–78.

HOOPER-GREENHILL, Eilean. (2007). *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*. Routledge

HORTON, Oliver James. (2000). On-site learning the power of historic places. (Ed. R. M. Greenberg).

Creative Teaching with Historic Places. (pp. 4-5). National Park Service Cultural Resource Management 23(8).

HUSBANDS, Chris. (1992). Objects, evidence and learning: some thoughts on meaning and **ınterpretation** in museum education. *Journal of Education in Museums*, 13, (24-28).

ILGAZ, Selçuk. ve ÖRTEN, Hakan. (2015). Sosyal bilgiler eğitiminde tarihi ve sanatsal mekânlara dayalı öğrenme ortamları. (Edt R. Sever ve E. Koçoğlu). *Sosyal bilgiler eğitiminde mekânsal öğrenme ortamları.* Ankara: Pegema Yayınevi.

KABAPINAR, Y**ücel**. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi.* Dördüncü Baskı. Ankara: Pegem akademi.

KARADENİZ, Ceren. ve OKVURAN, Ayşe. (2014). A Night at the Museum: Museum Education with Ankara University Students at Çorum Museum of Archeology. *Elementary Education Online Journal*, *13*(3), 865-879.

KARAKAYA, İsa. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde müze alışkanlıkları: Giresun ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.

KEÇE, Murat. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Ankara'nın tarihi ve kültürel turizm değerlerine yönelik ilgi ve farkındalıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *16*(1), 131–149.

KILCAN, Bahadır. ve AKBABA, B**ülent**. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin ö**ğrenci algılarının incelenmesi.** *Journal of World of Turks*, *5*(3), 113–137.

KIRIKÇI, Abdullah. Cevdet. ve YILMAZ, Kaya. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitimine yönelik görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi, 35* (ss. 74-86).

KISA, Yavuz. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi: Afyonkarahisar müzeleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

METİN, Erhan. (2010). Tarih bölümü öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi. *Milli Mücadelede "İstiklal Yolu" ve Çankırı Sempozyumu*, Karatekin Üniversitesi, (21-23 Ekim) Çankırı.

MEYDAN, Ali. ve AKKUŞ, Akif. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarhı ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi* 4(13), 14-30.

MEYDAN, Ali. ve AKKUŞ, Akif. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi.* Sayı: 29, 402-422.

GÖKKAYA NİŞANCI, Mesiha. (2010). Tarihsel çevrenin tarih eğitimine etkisi: Adalar örneklemi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ONUR, Bekir. (2012). ***Çağdaş müze, eğitim ve gelişim: müze psikolojisine giriş***. Ankara: İmge kitabevi.

ORUÇ, Sıddıka. ve ALTIN, Bekir. Necati. (2008). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. ***Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi***, *3*, 125-141.

ÖNER, Galip. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, *4*(1), 89–121.

ÖZKAL, Neşe., GÜNGÖR, Arzu. ve ***ÇETİNGÖZ***, Duygu. (2004). Sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretmen görüşleri ve öğrencilerin bu derse yönelik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *10*(4), 600-615.

ÖZÜR, Nazan. (2010). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Yayınlanmamış doktora tezi.* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

PAYKOÇ, Fersun. (2014). Müzede oynayarak ve yaşayarak öğrenme. (Edt. D., M. Canko). Müzeler, oyunlar, oyuncaklar ve çocuklar. (ss. 135-141). Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.

SAFRAN, Mustafa. ve ATA, Bahri. (1998). Okul dışı tarih öğretimi. http://www.tarihegitimcileri.org.tr/DERNEK/yayin/027okuldstarih.pdf Erişim tarihi: 23/03/2017

SEİDEL, Stefan. ve HUDSON, Kenneth. (1999). *Müze eğitimi ve kültürel kimlik*. ***Çev***: Bahri Ata (Yayına Hazırlayan: Bekir Onur). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.

SÖNMEZ, Emine. (2011). İlköğretim II. kademe 6. sınıf sosyal bilgiler dersi Eskiçağ tarihi konularının işlenmesinde müzelerin önemi, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: Şanlıurfa ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

SÖZVER, Ersin. (2015). Ortaokul (İlköğretim) 7. Sınıf öğrencilerinin müze, kültür, tarihi alan bilgisi ve bilinç düzeylerinin incelenmesi: Kars ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

ŞİMŞEK, Ahmet. (2003). Tarih öğretiminde çevre incelemeleri kapsamında tarihi yapılardan faydalanmaya bir model: Cacabey medresesi, *I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Yayımlanmamış Bildiri.

TAŞCAN, Orhan. (2011). Tarih öğretiminde mekân kullanımı ve öğretmen görüşleri: Bitlis ili örneği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* ***Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.***

TOSUN, H. Bilge. (2015). Hayat bilgisi dersinde gerçekleştirilen müze uygulamaları. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

TURGUT, G***ülay***. (2015). Sosyal bilgiler dersinde bir eğitim aracı olarak sanal müzelerden yararlanma. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

USTAOĞLU, Aydan. (2012). İlköğretim 7. Sınıf sosyal bilgiler dersi Türk tarihinde yolculuk ünitesinde sanal müzelerin kullanımının öğrenci başarısına etkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

YALÇIN, Filiz. (2010). Tarih öğretim alanı olarak müzelerin kullanılmasının toplumsal tarih bilincinin kazandırılmasındaki etkileri. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

YAZICIOĞLU, Mesut. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde İstanbul'daki bazı tarihi mekânların kullanımı. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

YEŞİLBURSA, Cemil. Cahit. (2008a). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *TÜBAR-XXIII* http://dergipark.gov.tr/download/article-file/156925 22/03/2017 tarihinde erişildi.

YEŞİLBURSA, Cemil. Cahit. (2008b). Tarihi yerlerle tarih eğitimi: bir kılavuz örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 563-568.

YILDIRIM, Ali. ve ***ŞİMŞEK***, Hasan. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel araştırma yöntemleri*. (Dokuzuncu Basım). Ankara: Seçkin Yayınevi.

YILDIRIM, Tahsin. ve TAHİROĞLU, Mustafa. (2012). Sanal ortamda gerçekleştirilen müze gezilerinin ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *11*(39), 104-114.

YILMAZ, Kaya. ve **ŞEKER**, Mustafa. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. ***İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi***, *1*(3), 21-39.

YORULMAZ, Eda. (2016). Sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı çevrelerin kullanımı: Çorum yatılı arkeoloji müzesinde bir gün. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

EK 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çalışmalar*

YAZAR	TARİH	TÜRÜ	ÇALIŞMA GRUBU	A. DESENİ	ARAŞTIRMA AMACI	VERİ TOPLAMA	ANALİZ TEKNİKLERİ	MÜZE/T. MEKÂN
SAFRAN ve ATA	1998	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
ATA	2002	DOKTORA	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M+T
GÜLEÇ VE ALKIŞ	2003	MAKALE	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
ŞİMŞEK	2003	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
EPİK	2004	Y.LİSANS	LİSE	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
AKMEHMET	2005	DOKTORA	DERLEME	DERLEME	PROGRAM ÖNERİSİ	DOKÜMAN	DOKÜMAN	M
ALKIŞ VE OĞUZOĞLU	2005a	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	T
ALKIŞ VE OĞUZOĞLU	2005b	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
ÇULHA	2006	Y.LİSANS	ORTAOKUL	NİTEL	UYGULAMA YAPMA	GÖZLEM+GÖRÜŞME+DOKÜMAN	İÇERİK ANALİZİ	M+T
BAYRAKTAR	2006	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M+T
BAYKAN	2007	Y.LİSANS	Öğretmen+4. sınıf öğrencileri	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK+DOKÜMAN	BETİMSEL	M
DEMİR	2007	MAKALE	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M+T
AKMEHMET	2008	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	M
AYKAÇ	2008	Y.LİSANS	İLKOKUL	KARMA	UYGULAMA YAPMA	ÖLÇEK +GÖRÜŞME	BETİMSEL+İÇERİK ANALİZİ	M

* Kaynakça kısmında ilgili çalışmaların künyesi yer almaktadır.

YEŞİLBURSA	2008a	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
YEŞİLBURSA	2008b	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLEME	DOKÜMAN	DOKÜMAN	T
GÖKKAYA VE YEŞİLBURSA	2009	MAKALE	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	T
ÇETİN VD.	2010	MAKALE	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M+T
EKELİK	2010	Y.LİSANS	DERLEME	DERLEME	PROGRAM ÖNERİSİ	DOKÜMAN	DOKÜMAN	M
FİLİZ	2010	Y.LİSANS	ORTAOKUL	NİTEL	UYGULAMA YAPMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
YALÇIN	2010	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
NİŞANCI	2010	Y.LİSANS	LİSE	(ÖRNEK OLAY) NİTEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK+-GÖZLEM	BETİMSEL	T
YAZICIOĞLU	2010	Y.LİSANS	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	T
ÖZÜR	2010	DOKTORA	ÖĞRETMEN + ÖĞRENCİ	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M+T
DİKYOL VD.	2011	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	T
DİNÇ VD.	2011	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	T
EGÜZ	2011	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN + ORTAOKUL ÖĞRENCİ	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
ÇERKEZ	2011	Y.LİSANS	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGULAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
SÖNMEZ	2011	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M

TAŞCAN	2011	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	T
YILMAZ ve ŞEKER	2011	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
ÇALIŞKAN ve ÇERKEZ	2012	MAKALE	ORTAOKUL	NİTEL	UYGU-LAMA YAPMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
ARIKAN	2012	Y.LİSANS	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M+T
EGÜZ ve KESTEN	2012	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN +ORTAOKUL ÖĞRENCİ	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
KISA	2012	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN +ÖĞRENCİ	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
USTAOĞLU	2012	Y.LİSANS	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGU-LAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
YILDIRIM ve TAHİ-ROĞLU	2012	MAKALE	ORTAOKUL	DENEYSEL	UYGU-LAMA YAPMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
AKTİN VD	2013	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	T
KILCAN ve AKBABA	2013	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M+T
AKKUŞ ve MEYDAN	2013	MAKALE	Ö. ADAYI	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	T
ÇENGELCİ	2013a	MAKALE	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M+T
ÇENGELCİ	2013b	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M+T
AY ve FİDAN	2014	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
MEYDAN ve AKKUŞ	2014	MAKALE	Ö. ADAYI	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	T
COŞKUN	2014	Y.LİSANS	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
ÇETİN	2014	Y.LİSANS	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M

PEKER	2014	Y.LİSANS	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
AKÇALI	2015	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLE-ME	DOKÜMAN	DOKÜ-MAN	M+T
AKSAKAL	2015	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	KARMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK+-MÜLAKAT	BETİM-SEL+İ-ÇERİK ANALİZİ	T
ÇAKMAK ve HAMARAT	2015	MAKALE	DERLEME	DERLEME	DERLE-ME	DOKÜMAN	DOKÜ-MAN	M+T
ÇEPNİ ve AYDIN	2015	MAKALE	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M+T
DEMİR	2015	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
EKMEKCİ	2015	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN	KARMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK+-MÜLAKAT	BETİM-SEL+İ-ÇERİK ANALİZİ	M
KAMÇI	2015	Y.LİSANS	Ö. ADAYI	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
KARAKAYA	2015	Y.LİSANS	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
KEÇE	2015	MAKALE	Ö. ADAYI	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	T
ÖNER	2015	MAKALE	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	T
SÖZVER	2015	Y.LİSANS	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
TOSUN	2015	Y.LİSANS	ÖĞRETMEN +ÖĞRENCİ	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M
TURGUT	2015	Y.LİSANS	ORTAOKUL	NİTEL (EYLEM)	UYGU-LAMA YAPMA	GÖRÜŞ-ME+GÖZ-LEM	İÇERİK ANALİZİ	M
BOZDO-ĞAN ve SÜNBÜL	2016	MAKALE	ORTAOKUL	TARAMA	GÖRÜŞ ALMA	NİCEL ÖLÇEK	BETİMSEL	M
ÖNER	2016	MAKALE	ÖĞRETMEN	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	M+T
YORUL-MAZ	2016	Y.LİSANS	ORTAOKUL	NİTEL	UYGU-LAMA YAPMA	GÖRÜŞ-ME+GÖZ-LEM	İÇERİK ANALİZİ	M
KIRIKÇI ve YILMAZ	2017	MAKALE	Ö. ADAYI	NİTEL	GÖRÜŞ ALMA	GÖRÜŞME	İÇERİK ANALİZİ	T